

Svar på skriftligt spörsmål SSS 149/2026 rd

Svar på skriftligt spörsmål om exceptionellt låga vattenstånd i stora sjöar, reglering av vattendrag och vattenkraftens reglerkraft

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 149/2026 rd undertecknat av riksdagsledamot Ville Skinnari och Riitta Kaarisalo (sd):

På vilket sätt utvärderar statsrådet inverkan av klimatförändringar, obetydliga regn, snöfattiga vintrar, mindre vårfloder och ökad avdunstning på vattenståndet i Saimen, Pielisjärvi och Päijänne de senaste åren,

på vilket sätt utvärderar statsrådet inverkan av regleringen av vattendrag, avtappningsrutinerna och användningen av vattenkraftens reglerkraft på vattenståndet i de nämnda insjöarna, framför allt under exceptionellt torra tidsperioder,

i vilken omfattning möjliggör de nuvarande regleringsgränserna och avtappningsrutinerna flexibilitet under långvariga torra tidsperioder och behöver dem ses över,

på vilket sätt utvärderar statsrådet vattenståndets inverkan på turismen, stuglivet, båtlivet och regionernas livskraft framför allt kring Saimen, Pielisjärvi och Päijänne,

på vilket sätt utvärderar statsrådet inverkan av variationerna i vattenståndet och av regleringen på fiskbestånden, lekområdena, vandringsfiskarnas levnadsförhållanden och den biologiska mångfalden, och

vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att användningen av vattentillgångar, regleringen och den ekologiska hållbarheten i vattendragen i framtiden bättre ska kunna samordnas i ett föränderligt klimat?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Klimatförändringarna inverkar på vattendragen i Finland på många sätt, både direkt och indirekt. Hur kraftig inverkan är varierar avsevärt i olika delar av Finland och i olika typer av vattendrag. Generellt sett har vattenföringarna och vattenstånden förändrats de senaste årtiondena. Vårfloderna har kommit tidigare och på vintern har vattenföringarna och vattennivåerna ökat. Klimatförändringarna förväntas ytterligare öka risken för störtregn, torka och kravisöversvämningar.

Den viktigaste inverkan av klimatförändringarna på de hydrologiska förhållandena i insjöarna i Finland är förändringen i hur avrinningen, vattenföringarna och vattenstånden fördelar sig under ett år. Jämfört med nuläget förväntas den årliga avrinningen öka med 2–10 procent fram till mitten av århundradet. I vattenområdena i Vuoksen älv och Kymmene älv beräknas avrinningen på vintern öka med cirka 40 procent fram till mitten av århundradet. På våren och sommaren beräknas avrinningen dock minska med 5–20 procent. På årsnivå är förändringarna av vattenföringarna något mindre, framför allt i sjörika områden som Saimen. Vattenföringarna och vinterfloderna ökar till följd av ökande snösmältning och regn på vintern. Vårfloderna minskar däremot och med att den totala snömängden minskar. De flesta klimatscenarier visar att vattenstånden i de stora centralsjöarna stiger på vintern jämfört med nuläget och att översvämningarnas totala omfattning ökar.

Till följd av klimatförändringarna förväntas allt långvarigare och kraftigare torra tidsperioder under vegetationsperioden. Detta kan orsaka låga vattenstånd och vattenföringar i bland annat icke reglerade insjöar och deras avloppsälvar. Torra och avdunstning inverkar inte enbart på vattenståndet utan även på vattenkvaliteten genom så kallad koncentrerings, fastän inverkan på stora insjöar är mindre.

Generellt sett är vattenståndet i Saimen, Pielisjärvi och Päijänne beroende av nederbörden. Om det under lång tid regnar mindre än i genomsnitt, leder det till låga vattenstånd. Regleringen av vattendrag kan påverka läget endast i liten omfattning. Det smältvatten av snö och de vårfloder som fyller insjöar var små 2025 och 2026. Särskilt läget i Pielisjärvi har varit fortsatt torrt sedan 2024.

Det väder som har lett till det nuvarande läget kan anses vara ett normalt fenomen som ingår i variationerna i vädret. I Finland varierar vädret naturligt och nederbördens storlek varierar från år till år. Nuläget kan inte bedömas bero enbart på klimatförändringarna. Enligt prognoser gör dock klimatförändringarna att förhållandena av denna typ blir allt vanligare. I våra stora insjöar syns bristen på vatten till följd av torra på ett konkret sätt och under lång tid. Det tar en lång tid och det krävs stora mängder vatten för att insjöarna fylls, och å andra sidan att vattenståndet sjunker. Under vegetationsperioden är avdunstningen stor, vilket minskar regnvattnets avledning in i vattendrag. Läget kan därför inte snabbt bli normalt.

I vattendragen i Saimen, Pielisjärvi och Päijänne har regleringen av vattendragen, avtappningsrutinerna och vattenkraften förebyggt extrema vattenlägen, vilket innebär att de har bidragit till högre vattenstånd vid torra och lägre vattenstånd vid översvämningar. Så är även fallet i allmänhet för andra stora insjöar. De låga vattenstånden våren 2026 beror på förra årets torra, särskilt i östra Finland, den exceptionellt snöfattiga vintern och den regnfattiga våren. De negativa konsekvenserna har kunnat mildras genom mindre naturenliga avtappningar.

Saimen regleras egentligen inte. Avtappningen till Vuoksen älv bestäms av Livskraftscentralen i Sydöstra Finland för en vecka i taget, i regel enligt naturlig vattenföring baserat på fördraget mellan Finland och Ryssland (91/1991). Då kan även vattenståndet i Saimen följa den naturliga variationen. Genom att öka eller reducera avtappningen från det naturenliga försöker man dock om möjligt förhindra exceptionella vattenstånd som orsakar skada. Genom att öka eller reducera avtappningen är det endast möjligt att minska förändringen i vattenståndet. Under långvariga våta eller torra tidsperioder har den vanliga inverkan av undantagsavtappningarna på vattenståndet i Saimen varit högst 30 centimeter. Förändringarna i avtappningen påverkar vattenståndet i

Saimens huvudbassäng långsamt. Till exempel en avtappning på 100 kubikmeter per sekund innebär att förändringen i vattenståndet är 5–6 centimeter under en månad. I Vuoksen älv används reglerkraften, som är viktig för elsystemet, inom en kalendervecka. Det påverkar dock inte vattenståndet i Saimen, eftersom den totala vattenmängd som avtappas under en vecka är den vattenmängd som Livskraftscentralen i Sydöstra Finland har bestämt för den veckan och ändringarna av avtappningarna under en vecka inte påverkar vattenståndet i Saimen.

De senaste åren har vattenståndet i Saimen varierat betydligt och det har varit nödvändigt att utföra extra avtappningar nästan varje år. Våren 2024 utfördes till exempel rekordstora avtappningar för att kontrollera översvämningar. Utan de extra avtappningarna skulle vattenståndet ha stigit till en nivå som hade orsakat betydande skador. Däremot skulle till exempel det lägsta vattenståndet under den torra sommaren 2003 ha varit 30 centimeter lägre än vad vattenståndet i verkligheten var, om avtappningen inte hade reducerats. Enligt en prognos från Livskraftscentralen i Sydöstra Finland inverkar de reducerade avtappningarna våren 2026 på vattenståndet i Saimen med cirka plus 25 centimeter fram till midsommar 2026. Eftersom Saimens insjöbäcken är stort, förändras vattenståndet långsamt. Översvämningar och torka utvecklar sig i Saimen långsamt, men kan pågå under lång tid. Vattenståndet i Saimen varierar med i snitt 0,7 meter under ett års tid och betydligt mer vid översvämningar och torka.

I Pielisjärvi hålls vattenföringen i Pielis älv och vattenståndet i Pielisjärvi naturenligen under normala förhållanden genom avtappningar vid Kaltimo kraftverk. Den naturenligen uttrinningstabellen för insjön har fastställts utifrån observationer om vattenståndet och vattenföringen i början av 1900-talet, innan kraftverket byggdes. I exceptionella vattenlägen som orsakar stora skador kan avtappningen i Pielisjärvi ändras för att begränsa skadorna. Nu är avtappningen i Pielisjärvi begränsad för att minska skadorna. Genom begränsning av vattenföringen kan nedgången i vattenståndet i Pielisjärvi mildras med högst 20 centimeter.

Regleringen av Päijänne inleddes 1964. Dess huvudmål var ursprungligen att minska översvämningsskador och att optimera produktionen av vattenkraft i Kymmene älv. I takt med att användningen av vattendraget och behoven har förändrats har man velat minska regleringens negativa konsekvenser. De omfattande utredningar som gjordes 1995–1999 undersökte regleringens konsekvenser i Päijänne och utvärderade konsekvenserna av olika regleringsalternativ för Päijänne och Kymmene älv. Utifrån utredningarna utarbetades en stor mängd rekommendationer som rörde bland annat vattenståndet i Päijänne under olika årstider och under varierande vattenförhållanden. Nuförtiden genomförs regleringen av Päijänne med regleringsdammen i Kalkkinen enligt beslutet av Östra Finlands miljötillståndsverk (nuvarande Tillstånds- och tillsynsverket). Regleringen beaktar inte enbart de ursprungliga målen utan även miljöpåverkan, rekreationsbruket och fiskeriaspekterna.

Vid kraftverken längs Kymmene älv nedströms Päijänne utförs inga korttidsregleringar. Vid torka fokuserar regleringen av Päijänne på att hantera risken för torka, och regleringen sker då inte på energiproduktionens villkor. Avtappningen reducerades till exempel vintern 2026 utifrån prognoser och en liten snömängd på ett proaktivt sätt, och dammluckorna har varit stängda sedan mars. Vattenföringen i Kymmene älv har sedan följt den naturligt uttrinnande vattenföringen från Kalkkistenkoski. I slutet av april 2026 skulle vattenståndet i Päijänne naturenligen ha varit cirka 20 centimeter lägre än vad det i verkligheten var, om regleringen inte hade genomförts.

I enlighet med avtappningsregeln för Saimen ska vattenståndet om möjligt hållas i det naturliga normala intervallet. Syftet är att förhindra att översvämningen i Saimen överskrider höjdnivån på NN + 76,60 meter eller att minska översvämningen på ett effektivt sätt. Dessutom är syftet att förhindra vattenstånd som underskrider den målsatta nedre gränsen på NN + 75,00 meter (NN + 75,10 meter under seglingssäsongen). Beslut om avtappning av Saimen och Vuoksen älv fattas av Livskraftscentralen i Sydöstra Finland i den normala variationszonen för vattenståndet och av jord- och skogsbruksministeriet när avtappningarna eller vattenläget förväntas orsaka förlust av vattenkraft eller andra skador eller olägenheter i Saimen eller Vuoksen älv.

Päijänne är i mindre mån reglerad och variationerna i vattenståndet beror främst på naturliga variationer i vattenmängden. Regleringen kan vanligen sänka skadliga extremvärden för vattenståndet och vattenföringen. Merparten av vattnet i Päijänne rinner ut i Kymmene älv från den naturliga forsen Kalkkistenkoski och vattenmängden kan inte påverkas. Regleringen av Päijänne bygger på målhöjder som fastställs enligt rådande vattenläge. Tillståndet är flexibelt och vid beredningen av tillståndet har syftet varit att samordna användningen av Päijänne och Kymmene älv samt inverkan på vattendragen. Vid genomförandet av regleringen betonas behovet av rekreationsbruk kring Päijänne, särskilt vid torka. Detta återspeglas som något negativa konsekvenser för rekreationsbruket och vandringsfiskarna i den nedre delen av Kymmene älv. På 2000-talet utreddes en inskränkning av den naturliga forsen i Kalkkistenkoski så att vattnets flöde från Päijänne till Kymmene älv kunde begränsas vid torka. Det är inte möjligt att genomföra ändringarna så att de inte har betydande negativa konsekvenser för Kymmene älv.

Den nuvarande avtappningsrutinen i Pielisjärvi räcker inte till för att säkra goda förhållanden för användningen av vattendraget vid låg vattennivå och torka. Under det senaste året gjordes en preliminär utredning av förutsättningarna för reglering av Pielisjärvi i samarbete mellan myndigheter, kommuner och vattenkraftsföretag. Ingripandet i den naturliga variationen av vattenståndet har alltid oundvikligen även negativa eller oönskade konsekvenser.

För flera insjöar har regleringstillstånden ändrats för anpassning till klimatförändringarna. Exempelvis för Näsijärvi vann ett nytt regleringstillstånd laga kraft 2024. Enligt tillståndet slopades den obligatoriska sänkningen av vattenståndet på våren, den så kallade vårsänkningen, och underställdes prövning beroende på snöns vattenvärde. För flera insjöar behöver dock tillstånden ändras. Enligt bedömningar gäller behovet av ändring cirka en tredjedel av 220 regleringstillstånd, beroende på insjöns läge, vattendragets egenskaper och specificeringarna i det nuvarande regleringstillståndet. Förutom att tillstånden ändrats har regleringsrutinerna anpassats efter behov inom ramen för de nuvarande tillstånden. Dessutom har temporära tillstånd till undantag under många år sökts för att förebygga negativa konsekvenser av torka och översvämningar. Våren 2026 beviljade Tillstånds- och tillsynsverket flera insjöar undantagstillstånd till ändring av tillståndsvillkoren för reglering för att minimera inverkan av den rådande torkan.

Låga vattenstånd påverkar bland annat sjötrafiken, rekreationsbruket och därigenom turismen. Låga vattenstånd orsakar omfattande skada för rekreationsbruket och indirekt även för turismen. Torkan ökar säkerhetsriskerna i båtlivet och försvårar exempelvis användningen av bryggor och båttrampor samt kan medföra problem för färjetrafik och timmerflottning. Om torkan fortsätter enligt de nuvarande prognoserna hela sommaren, bedöms turismen drabbas av negativa ekonomiska konsekvenser. Enligt bedömningar drabbas fritidsinvånare av negativa konsekvenser vid rekreationsbruket samt bland annat i fråga om tillgången till en tillräcklig mängd dricks- och tvättvatten av god kvalitet.

Grundvattennivåerna är på vissa ställen exceptionellt låga med tanke på tidpunkten. Detta kan leda till att flera brunnar sinar eller vattenkvaliteten försämras och vattenverkens användning av vatten begränsas, såsom det har skett i Jorois. Mest utsatta för torka är de tätorter som får vatten från mindre grundvattenförekomster och som inte har tillgång till ytvatten som är lämpligt som råvatten. På grund av torkan orsakar eventuella störningar i vattentäkten den största skadan för industrianläggningar och affärsverk.

Markfuktigheten ligger på en betydligt lägre nivå än genomsnittet i denna tid av året, och torkan förväntas bli än värre under vårens lopp i hela landet. Markfuktigheten medför utmaningar för jordbruket och groningen av vårsåden och kan orsaka plantskador, bromsa skogstillväxten och öka risken för terrängbränder. Växter och träd som lider av torka är ofta mer utsatta än vanligt för skadedjursskador och växtsjukdomar.

Torkan har många olika konsekvenser för fiskbestånden i Finland, eftersom vattendragen och samtliga levande organismer inte har anpassat sig till långa torra tidsperioder. Låga vattenbestånd och en hög ytvattentemperatur försvagar levnadsförhållandena för fiskarna och kan torka lekplatser. Om bäckar torkar ut kan det utgöra hinder för fiskar att få tillgång till lekplatser, och lekar kan bli förstörda om lekomyråden torkar ut. Näringshalten i insjöar och tjärnar ökar när vattnet byts ut långsamt och blir varmare. Även syrebrister som leder till omfattande fiskdöd kan bli vanligare. Torkan försvagar särskilt levnadsförhållandena för arter som lever i strömmande vatten, till exempel laxfiskar. Nedgången i vattenståndet gör utbredningsområdena smalare och försämrar tillgången till föda.

Generellt sett har regleringen av vattendrag flera negativa konsekvenser för fiskbeståndet och fisket. De negativa konsekvenserna består främst av kraftiga variationer i vattenståndet under olika årstider. I strömmande vatten orsakar variationerna i vattenföringen till följd av regleringen skador för vandringsfiskar, framför allt när vattenföringen är liten.

Låga vattenstånd på våren påskyndar vassbildningen, vilket i sin tur förändrar sammansättningen av växtarter i strandzonen. Konsekvenserna av en två, tre år lång torr tidsperiod kan vara långvariga. Förändringar i strandvegetationen och ett lågt vattenstånd under lektiden inverkar även på hur framgångsrikt lekandet för vissa fiskar som leker på våren, såsom gäddan, blir. På grund av ett lågt vattenstånd byts vattnet ut långsammare i låga vikar.

Att undvika vattenstånd och vattenföringar som är skadliga för vattenmiljöer och fiskbestånd har beaktats i de flesta insjöar baserat på målhöjderna och målzonerna i regleringen eller utifrån vattenföringsrekommendationerna. För vissa insjöar finns det specifika mål som rör vattenmiljöer. När det till exempel gäller Saimen har det avtalats att vattenståndet ska hållas på en så stabil nivå som möjligt under häckningstiden. På flera objekt har de negativa konsekvenserna av regleringen av vattendrag på fiskbeståndet och övrig vattenekologi minskats genom riktade omlop (inklusive fiskvägar), minimiavtappningar och optimering av regleringsrutinerna.

Våren 2026 beviljade Tillstånds- och tillsynsverket undantagstillstånd till ett flertal regleringar av vattendrag som åtgärd för avvärjande av fara enligt 18 kap. 4 § i vattenlagen. För att mildra de skador som torkan orsakat har innehavarna av regleringstillstånd tack vare tillstånden inlett avvärjningsåtgärder som är mindre än normalt.

De senaste åren har en del projekt för utveckling av vattendragsregleringar inletts för flera vattendrag för att olika vattenlägen ska kunna beaktas bättre. Målet för utveckling av regleringar är att samordna de olika användargruppernas och miljöns behov och att ta hänsyn till de föränderliga klimatförhållandena. Ändringarna har genomförts utifrån frivilliga rekommendationer eller så har tillståndsföreskrifterna ändrats. Det finns i regel ett behov av att lämna en större lagringskapacitet i de reglerade insjöarna i södra Finland och Mellersta Finland för vintern. På våren minskar däremot behovet av lagringskapacitet i genomsnitt. År 2014 försågs vattenlagen med en bestämmelse om redogörelse för uppdämnings- och avtappningsåtgärder i syfte att minska skadliga verkningar av torka i vattendragsområden. En del redogörelser för uppdämnings- och avtappningsåtgärder har sammanställts. Utifrån redogörelserna har vissa regleringstillstånd ändrats i syfte att minska riskerna för översvämningar och torka, även med beaktande av klimatförändringarna och olika intressenters behov. I princip är det möjligt att minska skadliga verkningar orsakade av exceptionellt torra eller våta vattenlägen, även om skadorna inte helt kan undanröjas. Detta är inte möjligt i icke reglerade insjöar.

De senaste åren har utvärderingen av och beredskapen mot risker för torka utvecklats i Finland som en del av anpassningen till klimatförändringarna. År 2024 drog jord- och skogsbruksministeriet upp Nationella riktlinjer för hanteringen av riskerna för torka. Riktlinjerna används som underlag för utveckling av hanteringen av riskerna för torka. Översvämningssentret har gjort en allmän kartläggning av torkan i Finland och utvecklat systemen för övervakning och varning för torka samt övervakar aktivt torkan under vegetationsperioderna. Centret har även en färsk handlingsmodell i händelse av svår torka. Finlands första beredskapsövning i händelse av torka ordnades i Egentliga Finland i april 2019. Baserat på övningen har planeringen av den regionala hanteringen av riskerna för torka utvecklats i Sirppujoki och dessutom har ett pilotprojekt för utarbetande av plan för hantering av riskerna för torka genomförts där. Riskerna för torka har utvärderats även i Insjöfinland. Exempelvis sammandraget av utvärderingarna av skadorna på grund av översvämningar och torka i Saimen 2023 ger en tämligen bra bild av konsekvenserna av torkan. Utvecklingen av hanteringen av riskerna för torka fortsätter.

Konsekvenserna av torkan beror på väderförhållanden, särskilt obetydlig nederbörd. Konsekvenserna av väderförhållandena kan lindras i viss omfattning, men delvis är vi tvungna att anpassa oss till konsekvenserna. Beredskapen mot och anpassningen till torkan, inklusive översvämningarna, är i första hand fastighetsägarnas och verksamhetsutövarnas ansvar. I april 2026 inrättade livskraftscentralen och det gemensamma Översvämningssentret för Finlands miljöcentral och Meteorologiska institutet en grupp för torka i Insjöfinland med uppdraget att övervaka torkan och utvärdera konsekvenser. Utöver information om det aktuella vattenläget offentliggör Översvämningssentret varje vecka en översikt över torkan på tjänsten vesi.fi, som ger aktuell information om utvecklingen för grundvatten, mark och terrängbränder i hela landet. Informationen hjälper till att förbereda sig på konsekvenserna av torkan, till exempel inom vattenförsörjningen och jordbruket.

Helsingfors 8.5.2026

Jord- och skogsbruksminister Sari Essayh

